

FYMM/MMP III Harjoitus/Problem Set 7

Tehtävät palautetaan viimeistään tiistaina 6.11. klo 12.00. The problem set is due on Tue Nov 6 by 12 noon.

1. Olkoon differentioituva monisto M_1 reaalilukujen joukko R , koordinaattina $\phi_1(x) = x$, ja M_2 myöskin R mutta koordinaattina $\phi_2(x) = x^3$. Osoita että M_1 ja M_2 ovat diffeomorfiset. (Ts. etsi sopiva kuvaus $f : M_1 \rightarrow M_2$ ja osoita sen olevan diffeomorfini.)
2. **Hamiltonin liikeyhtälöt esimerkkinä vektorikentän generoimasta virtauksesta.** Klassisesta mekaniikasta on (toivottavasti) tuttua se, että systeemiä jolla on N vapausastetta voidaan kuvata N :llä yleistetyllä koordinaatilla q_i ja kanonisella impulssilla p_i , missä $i = 1, \dots, N$. Yleistetyt koordinaatit ja kanoniset impulssit voidaan ajatella $2N$ -ulotteisen moniston M koordinaateiksi, M :ää kutsutaan *faasiavaruudeksi*. Systeemin dynamiikkaa kuvaa Hamiltonin funktio $H : M \rightarrow R$, $H = H(q_1, \dots, q_N, p_1, \dots, p_N)$ ja sen liikeyhtälöt voidaan kirjoittaa ensimmäisen asteen differentiaaliyhtälöryhmänä

$$\frac{dq_i}{dt} = \frac{\partial H}{\partial p_i} ; \quad \frac{dp_i}{dt} = -\frac{\partial H}{\partial q_i} .$$

Em. yhtälöitä kutsutaan Hamiltonin yhtälöiksi. Kirjoitetaan seuraavaksi yhtälöt eritavalla. Määritellään vektorikenttä X_H faasiavaruudessa M ,

$$X_H = \sum_{i=1}^N \left\{ \frac{\partial H}{\partial p_i} \frac{\partial}{\partial q_i} - \frac{\partial H}{\partial q_i} \frac{\partial}{\partial p_i} \right\} .$$

Vektorikentän X_H integraalikäyrä $x_H(t) = (q_1(t), \dots, q_N(t), p_1(t), \dots, p_N(t))$ on käyrä monistolla M .

- i) Osoita että integraalikäyrää $x_H(t)$ kuvaavat yhtälöt vastaavat Hamiltonin yhtälöitä.
  - ii) Olkoon $M = R^2$, eli $N = 1$, ja $H = \frac{1}{2}(p^2 + q^2)$. Etsi X_H ja sen generoima virtaus $\sigma(t, x_0)$ missä $x_0 = (q_0, p_0) = (1, 0)$. Piirrä kuva.
  - iii) Samoin kuin edellä mutta nyt $H = \frac{1}{2}(p^2 - q^2)$ ja $x_0 = (1, 1)$.
  - iv) Nyt $M = T^2$, koordinaatteina $q, p \in [0, 2\pi]$, ja $H = \cos(p)$. Etsi integraalikäyrän yhtälö. Piirrä kuva integraalikäyristä T^2 :lla.
3. Olkoon T (p, q) -tensorikenttä, X ja Y vektorikenttiä. Osoita että Lie derivaatta toteuttaa $[\mathcal{L}_X, \mathcal{L}_Y] T = \mathcal{L}_{[X, Y]} T$, tässä riittää todistaa vain tapaukset
    - i) $(p, q) = (1, 0)$, eli T on vektorikenttä, ja
    - ii) $(p, q) = (0, 1)$, eli T on kotangenttivektorikenttä.

4. Osoita että ulkotulo toteuttaa ominaisuudet

i) $\omega \wedge \omega = 0$, kun ω :n kertaluku on pariton

ii) $\omega \wedge \eta = (-1)^{qr} \eta \wedge \omega$

iii) $(\omega \wedge \eta) \wedge \xi = \omega \wedge (\eta \wedge \xi)$

missä kohtien ii),iii) ω, η, ξ ovat q, r, s -muotoja.

Same in English:

1. Let a differentiable manifold M_1 be the set of real numbers R , with the coordinate $\phi_1(x) = x$, and M_2 also R but with the coordinate $\phi_2(x) = x^3$. Show that M_1 and M_2 are diffeomorphic. (I.e., find a suitable map $f : M_1 \rightarrow M_2$ and show that it is a diffeomorphism.)

2. **Hamilton's Equations as an Example of a Flow Generated by Vector Field.** It should be familiar from Classical Mechanics that a system with N degrees of freedom can be described by generalized coordinates q_i and canonical momenta p_i , where $i = 1, \dots, N$. The generalized coordinates and canonical momenta can be thought as coordinates of a $2N$ -dimensional manifold M , called the *phase space*. The dynamics of the system is given by the Hamiltonian, $H : M \rightarrow R$, $H = H(q_1, \dots, q_N, p_1, \dots, p_N)$; its equations of motion can be written as a group of first order differential equations

$$\frac{dq_i}{dt} = \frac{\partial H}{\partial p_i}; \quad \frac{dp_i}{dt} = -\frac{\partial H}{\partial q_i}.$$

These are called the Hamilton's equations. We will next reformulate them in a different way. Let's define a vector field X_H in the phase space M ,

$$X_H = \sum_{i=1}^N \left\{ \frac{\partial H}{\partial p_i} \frac{\partial}{\partial q_i} - \frac{\partial H}{\partial q_i} \frac{\partial}{\partial p_i} \right\}.$$

The vector field X_H gives rise to integral curves $x_H(t) = (q_1(t), \dots, q_N(t), p_1(t), \dots, p_N(t))$ on the manifold M .

i) Show that the equation defining the integral curves $x_H(t)$ is equivalent to Hamilton's equations.

ii) Let $M = R^2$, i.e. $N = 1$, and $H = \frac{1}{2}(p^2 + q^2)$. Find X_H and the generated flow $\sigma(t, x_0)$ where $x_0 = (q_0, p_0) = (1, 0)$. Illustrate it by a figure.

iii) As before, but now with $H = \frac{1}{2}(p^2 - q^2)$ ja $x_0 = (1, 1)$.

iv) Now $M = T^2$, with coordinates $q, p \in [0, 2\pi]$, and $H = \cos(p)$. Find the equation of the integral curve. Draw a figure of the curves on T^2 .

3. Let T be a (p, q) tensor field, X and Y vector fields. Show that the Lie derivative satisfies $[\mathcal{L}_X, \mathcal{L}_Y] T = \mathcal{L}_{[X, Y]} T$, it is enough to consider the cases

i) $(p, q) = (1, 0)$, i.e. T is a vector field, and

ii) $(p, q) = (0, 1)$, i.e. T is a cotangent vector field.

4. Show that the exterior product satisfies the properties

i) $\omega \wedge \omega = 0$, when ω is an odd form

ii) $\omega \wedge \eta = (-1)^{qr} \eta \wedge \omega$

iii) $(\omega \wedge \eta) \wedge \xi = \omega \wedge (\eta \wedge \xi)$

where in ii),iii) ω, η, ξ are q, r, s -forms.